

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PSALM 134

Gedwongen plagiaat

Meesters in het schrijversvak mogen soms voorlezen uit eigen werk. Niet dat dit altijd een succes is. Dichten en schrijven is een kunst, voordragen óók. Subtiele schrijvers verstaan die kunst vaak: de intonatie is bijna ingebouwd in hun verfijnde woordkeus. Luisteren naar Godfried Bomans was een onverdeeld genoegen. Simon Carmiggelt doet voor hem niet onder. In Amerika is een kliniek in studie, waar mensen t.z.t. moeten leren zichzelf te beheersen. In déze zin dat zij bijv. leren zelf hun hartslag te regelen. Of een boek te lezen zonder onbewust de woorden uit te spreken. Dat laatste kost tijd en tijd is... nou ja, 't zou jammer zijn van Bomans Sprookjes bijv. Je moet ze, bewust of onbewust, horen.

Nee, ik heb geen snode plannen voor te lezen uit eigen werk. 't Voorlezen zou misschien wel gaan, maar dat „eigen werk“ vormt op veel manieren een handicap. Wel moet ik plagiaat plegen — op mezelf. In „Opbouw“, 3e jrg., nr. 11 blik ik iets geschreven te hebben over Ps. 134. Om de liederen van de tocht af te rond, maak ik er vrijmoedig gebruik van. Al ben ik niet zeker dat het toen geen plagiaat was...

In Jeruzalem staat een huis...

Kun je nog van „een lied van de tocht“ spreken, als in Ps. 134 „de knechten des HEREN die des nachts in het huis des HEREN staan“ worden aangesproken? We schreven al eerder: de tocht (bijna synoniem voor de verlossing) zal voor Israël pas volbracht zijn, als ze echt weer thuis zijn. En bij dat thuis hoort ook het huis des HEREN.

Dat „huis des HEREN“ is voor Israël echt een begrip. In het boek Ezra (2:68) wordt de vrijwillige bijdrage vermeld van enige van de familiehoofden. Tijdstip: toen zij bij het huis des HEREN, dat te Jeruzalem is, aankwamen. Maar op dat moment is er nog niet eens een brandofferaltaar (3:2); de eerste steen, het fundament van de tempel moet nog gelegd worden (3:6). 't Zal zelfs nog ruim

20 jaar duren voor de tempel geheel herbouwd is (6:14, 15).

In vroeger dagen heette het zelfs de tabernakel (de tent) de tempel des HEREN, afgewisseld met het huis des HEREN (1 Sam. 1:9, 24 bijv.). Bovendien konden ark en tabernakel een eigen bestaan leiden met een eigen eredienst (1 Kron. 16:37, 39). En dat brengt weer in herinnering hoe Israël uit Babel terugkeerde met het door Kores weer teruggegeven „gerei van het huis des HEREN (Ezra 1:7-11). Is het al te gewaagd, te veronderstellen dat deze kostbare inventaris provisorisch ergens werd ondergebracht, laten we zeggen in een tent, waar de priesters voorlopig hun ambt konden uitoefenen?

... er staan ook knechten des HEREN

Hoe dan ook, betrekkelijk snel stond het brandofferaltaar op zijn oude plaats en vierde Israël het loofhuttenfeest! en de overige feesten (Ezra 2). In het tweede jaar na hun aankomst bij „het huis Gods te Jeruzalem (!)“ wordt het tempelfundament gelegd (2:8). Bij die gelegenheid zijn de levietische zangers en speellieden volop in functie en zingt men beurtzangen van lof en prijs aan de HERE: want Hij is goed, want zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid over Israël (2:10, 11). Is de volgorde van het psalmboek — we denken vooreerst aan Ps. 135-137 — wel zo erg toevallig? De aansluiting aan Ps. 133 is trouwens ook veelzeggend. Na de vermelding van Aäron en Sion heet het immers: daar gebiedt de HERE de zegen, leven tot in eeuwigheid. Juist bij Aärons geslacht spreekt dat boekdelen: is een hogepriester, gratie verlenend en zegenend, niet Gods mond?

Maar dan kan Ps. 134 inderdaad dienst doen als afscheidslied na het feest. Dat blijkt o.i. ook duidelijk uit vers 1 en 2. Met het woordje „komt“ of „ziet“ trekt Israël de aandacht van „de knechten des HEREN“, die „staan in het huis des HEREN“. Nu is „staan in het huis des HEREN“ een gangbare uitdrukking voor in diensthouding staan, zijn ambt

uitoefenen. Klaarblijkelijk gaat het om de priesters en levieten.

Gods nachtegalen

Daar komt dan in deze psalm nog iets eigenaardigs bij. Israël wil de aandacht op zich vestigen van de priesters en levieten die des nachts in het huis des HEREN dienst doen.

Het kan bekend zijn, dat Israël tot op zekere hoogte een continue tempeldienst kende (1 Kron. 9:33). Een aantal levieten diende de nacht door te brengen in de nevenvertrekken van de tempel. Zij waren dan ook de eerstaangewezenen om de buitenpoorten van het voorhof iedere morgen open te maken. Uiteraard zullen de levieten ook na afloop van elke dag voorhof en omgeving van het altaar hebben moeten reinigen.

Binnen de tempel waren er dan nog andere werkzaamheden voor de priesters, o.m. het ten einde brengen van het avondoffer, het verzorgen van de lamp die des nachts niet uit mocht gaan, en het in gereedheid brengen van het morgenoffer.

En in verband met Ps. 134 vinden we in 1 Kron. 9:33 nog een andere opvallende bijzonderheid vermeld: ... de zangers, die in de nevenvertrekken vertoefden... deze waren vrij van andere dienst het was hún opgedragen dag en nacht met hun werk bezig te zijn.

De zangers hadden dus ook des nachts dienst. In de oosterse nachten deden zij in het huis des HEREN de lofzangen Israëls horen. We zijn geneigd te zeggen: in welk stadium van wederopbouw dit huis zich ook bevond.

En nu komt er reliëf in Ps. 134: Israël heeft zich ais één man te Jeruzalem verzameld (Ezra 3:1), mannen, vrouwen, kinderen, naar de in de thorah gegeven voorschriften. Het heeft loofhuttenfeest gevierd — heeft het niet ten tweeden mate in de woestijn in tenten gewoond? Maar aan elk feest komt een eind. Op de laatste, de grote dag van het feest (vgl. Joh. 7:37) komen ze nog een keer bijeen, om zo dadelijk naar huis te trekken. Het loopt tegen de avond. De nachtploeg van priesters en levieten is al opgekomen. Nog even en het huis des HEREN is verlaten — 't wordt stil op de oude dorsvloer van Arauna. Stil? Nee, dat niet: de zangers, Gods nachtegalen blijven. En als Israël, moe van het feesten, slaapt, heffen zij hun handen op naar het heiligdom en zingen Gods lof uit Israëls naam: looft den HERE, want Hij is goed...

Gebenedijd

Wie in Gods huis wónen, zijn bedijenswaardig: zij loven God ge-

stadig (Ps. 84:5). Al gaat Israël nu naar huis, het distantiëert zich niet van Gods huis. Zij die in het huis des HEREN blijven, ontvangen van Israël de opdracht alle nood en zorg, maar ook dank en lof, dag en nacht voor het aangezicht des HEREN te brengen. Het avondoffer van het reukwerk der gebeden (Ps. 141:2) mag niet gestaakt worden: bidt zonder ophouden, dankt God in alles (1 Thess. 5:16, 17). Nietwaar, dat is een stijlvol einde van het feest der gemeenschap.

Zo fijn als nu, in het laatste vers van deze psalm, de knechten des HEREN Israël antwoord geven, is in onze taal nauwelijks weer te geven.

Het hebreeuws kan nl. voor „prijzen“ en „zegenen“ één en hetzelfde woord gebruiken.

Misschien is het zó toch nog wel sprekend: Israël zegt tegen de zangers: gebenedijd zij de HERE, uit onze naam. De zangers reageren onmiddellijk: gebenedijd zijt gij, uit 's HEREN naam! Zijn zegen reist met u mee naar huis en akker. En zijn zegen is geen lege formule, maar een bron van overvloedige kracht voor ieder, die hem gelovig in rekening brengt en gebruikt. Het is de zegen van Hem „die hemel en aarde gemaakt heeft“. Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het gebeurt. Lees er de liederen van de tocht maar op na!

IN DIT NUMMER

Pagina 101

Ds E. R. Postma,
Psalm 134

Pagina 102

Ds H. Smit,
Geloofsverwachting en
regelmaat (2)

Mr dr J. Meulink,
Nog éénmaal zal Hij
komen

Pagina 104

Prof. C. Veenhof,
De verkiezingen

D. W. L. Milo,
Drieluikje

Pagina 105

Drs H. E. S. Woldring,
Jesus Christ Superstar

Pagina 106

Boekbespreking

Pagina 107

Persschouw

H. SMIT — DEN HELDER

Geloofsverwachting en regelmaat (2)

De „toepassing”

De vorige keer hebben we gezien, dat de harmonie tussen geloofsverwachting en regelmatige voortgang moeilijk te vinden is. Telkens weer dreigt de kracht van de regelmaat de verwachting te breken, zodat de kinderen van God gaan lijken op Noach's tijdgenoten (Matth. 24 : 37-39). Omgekeerd maakt de gespannen verwachting de kinderen van God vaak doof en blind voor de gewone dingen van de normale loop van het leven (Jer. 29 : 4-6; II Thess. 3 : 10-12).

We willen thans komen tot de „toepassing” van het één en ander op het kerkelijk leven van onze eigen dagen.

Ik heb vaak een oudere broeder horen zeggen, dat het er in de begindagen van de Vrijmaking met de kerk eigenlijk beter voorstond dan in de jaren die daarna zijn gevolgd. Dat klonk vreemd! In die begindagen leefde men om zo te zeggen van vandaag op morgen. Elke dag „ons hier gegeven” was er één. Men moest improviseren. Aan plannen-voor-jaren durfde men aanvankelijk niet te denken. Men hield vol... en alengs kwam de kerkelijke bedrijvigheid op gang! Er werden weer jaar-begrotingen gemaakt. Er kwamen plannen en voorzieningen voor langere termijn. Het ging allemaal weer soepeler en gesmeerder lopen! Waar kwam dat merkwaardige „heimwee” naar de dagen van het begin dan vandaan?

Het is heel goed mogelijk, dat die oudere broeder groot gelijk had! Misschien heeft hij wel moeten konstateren, dat de gemeente de harmonie tussen geloofsverwachting en regelmatige voortgang niet heeft kunnen vinden. Wellicht heeft hij opgemerkt, dat bij de vermeerdering van de voorzieningen het Godsvertrouwen zijn direkte en rechtstreekse karakter kwijtraakte en tot een „lippen-zaak” vervaagde. Misschien heeft hij met droefheid een groeiende verwantschap gezien tussen zijn eigen broeders en zusters en Noach's tijdgenoten, een verwantschap vooral dáárin, dat de opmerkzaamheid ging sterven en de gemeente niet meer echt in beweging was te brengen door de vermaning van het evangelie.

Maar het is ook mogelijk, dat die broeder met zijn heimwee ongelijk had! Misschien heeft hij zelf niet kunnen aannemen, dat de HERE ons vraagt de geloofsverwachting te bewaren in het gewone leven met zijn regelmatige werkzaamheden voor heden en toekomst. Misschien heeft hij het

Kerkelijk Leven

bevel van Jeremia (29) en van Paulus (II Thess. 3) — om gewoon aan het werk te gaan — als „ongestelijk” verworpen, terwijl hij méénde alleen maar naar de vermaning van Christus (Matth. 24) te luisteren!

Dan heeft hij zich al gauw in de gemeente niet meer thuis gevoeld. Moest hij immers niet elke regeling en elke „planning” bij vóórbaat als ongeestelijk afwijzen? Moest hij niet elke voorziening voor langere termijn als een aanslag op de verwachting van Christus' dag veroordelen? Wat heeft hij het zichzelf en anderen dan moeilijk gemaakt!

Hoe vaak zijn in de praktijk van het leven gelijk en ongelijk ook niet ineengevlochten tot een knoop, die bijna niet te ontwarren is!

Het is mogelijk, dat die broeder van straks heel goed heeft gezien, dat de regelmaat het terrein veroverde **ten koste van** de geloofsverwachting, maar dat hij bij dat gezicht zelf zijn evenwicht heeft verloren en gevlucht is naar die andere „pool” — geloofsverwachting zonder de gewone levensre-

gelmaat, zonder het werken (II Thess. 3), zonder het treffen van maatregelen, zonder het bouwen van huizen (Jer. 29), zonder een werkelijke wandel op het pad van de geschiedenis! Daarmee heeft hij dan de kracht tot een zuivere en opbouwende kritiek goeddeels verloren! Zijn eigen standpunt was immers niet zuiver meer!

Alles goed en wel, zult U zeggen, maar wat hebben wij eigenlijk aan dat moeilijke gepraat?

Ik geloof, dat het nuttig is te zien, hoe akelig gemakkelijk wij afwijken, hetzij „ter linker-”, hetzij „ter rechterzijde”!

Het is ook nuttig de keerzijde daarvan op te merken: Hoe moeilijk valt het ons te komen tot een kritiek op de broeders en zusters, die werkelijk billijk en opbouwend is!

Als ik — simpel gesteld — de broeders „rechts” van mij zie, zitten zij dan verkeerd, of ben ik afgeweken „ter linkerzijde”?

Werkelijke kritiek moet beginnen met diepgaande zelfkritiek. Ik mag mezelf de scherpe toets van Gods Woord niet besparen, wil ik mijn broeder billijk en opbouwend kunnen benaderen!

Wanneer ik die zelfkritiek oversla — en dat is de „prettigste” weg! — dan word ik zonder het te merken als de man, die de splinter uit het oog van zijn broeder wilde verwijderen, terwijl er nota bene een balk zat in zijn eigen oog (Matth. 7 : 3-5). Die man matigde zich de waardigheid van een geneesheer aan, maar hij maakte alleen maar brokken!

Zo kan ik mijn zakelijk aangelegde broeder gaan „genezen” door hem plompverloren te vertellen, dat hij een ongeestelijk mens” is. Of ik „behandel” de broeder, die zich veel met de christelijke hoop bezig houdt, door hem glashard te laten weten, dat hij een „overgeestelijke dweper” is. Daarmee maak ik alleen maar brokken. Een dergelijke benadering werkt „polariserend”. De zakelijke broeder zal zeggen:

Als dat geestelijk is, dan mij niet gezien! En dan dreigt hij écht te verzakelijken! De geestelijke broeder zal zo van mij schrikken, dat hij zich van het terrein van het harde mensenkontakt terugtrekt. En dan dreigt hij werkelijk voor de gewone levensgang verloren te gaan!

Kritiek zonder zelfkritiek is onbillijk, hard, hoog.

En het is ook zo ontzettend dwaas! Ben ik dan zelf werkelijk zo gemakkelijk klaar gekomen met Jeremia 29, met II Thess. 3, met Matth. 24? Zo helemaal vanzelfsprekend en zonder strijd? Zonder stofje zelfs in mijn oog? Daarom was het, geloof ik, toch zinvol om zo uitvoerig uit te weiden over die oude broeder met zijn heimwee naar de begintijd. En over al die mogelijkheden om fouten te maken! Wij moeten nederigheid leren!

„Zie, of bij mij een heilloze weg is, en leid mij op de eeuwige weg!” (Psalm 139 : 24).

Wie met dit gebed begint ontvangt als eerste verhoring milde handen en vriendelijke ogen voor zijn broeders.

Wij hebben wéér een droevige kerkscheuring achter de rug.

Ook weer een nieuw begin. En we hebben ook weer die begindagen leren kennen, die dagen van de improvisatie en van de bescheiden reikwijdte! Daarna kwam óók weer de overgang naar een geregeld en regelmatig kerkelijk leven.

Of zitten we eigenlijk nog volop in die overgang?

We beleven weer een tijd van veel discussies, van meningsverschillen.

Misschien vinden we al weer de één te ordelijk-zakelijk en de ander te wereldvreemd!

Is er niet alle reden nederig te zijn en de broeder — ook bij kritiek — met alle zachtheid te benaderen? Laten we elkaar liefdevol begeleiden op de moeilijke weg naar de harmonie van geloofsverwachting en regelmaat!

J. MEULINK — ENSCHEDE

Nog éénmaal zal Hij komen

■ Een advertentie

In de „Kampioen” van dec. 1973 stond de volgende advertentie te lezen:

„6000 jaar mensenregering op aarde eindigt: 4026 v.G.T. Adams Schepping (Genesis 2 : 7). 1974 G.T. Duizendjarige Messiaanse Regering (Openb. 20 : 1-5). Voor de helft van dit decennium (Daniël 12 : 6-7).”

Merkwaardig om de komst van Christus per advertentie aan te kondigen. De advertentie stond in de rubriek „diversen”, wat verdoemd tussen aanbiedingen van auto's en postzegels in.

Als ik deze advertentie goed begrijp, zal het in 1974 6000 jaar geleden zijn, dat Adam geboren

werd en zal in dit jaar Christus wederkeren om het duizendjarig rijk te brengen, waarvan sprake is in Openb. 20.

Deze mensen weten het wel heel precies.

Er zijn trouwens ook berekeningen, dat Adam 4004 jaar voor Christus' geboorte geschapen werd. Als dat juist zou zijn, zou het nog 22 jaar duren voordat Christus komt!

Het is echter een vergissing te menen, dat de Bijbel ons door haar geslachtsregisters gegevens verschaft om daarop een nauwkeurige bijbelse tijdrekening te baseren, waardoor we zouden kunnen zeggen hoeveel jaren nu precies tussen Adam en ons liggen. Daarvoor zijn deze gegevens ook niet bedoeld.

Wanneer Christus wederkomt, weten wij niet.

Dat is alleen aan de Vader bekend, zo zegt Christus zelf.

■ Chiliasme

De advertentie zal ongetwijfeld afkomstig zijn van een chiliast, een aanhanger van de leer van het duizendjarig rijk.

Niet van allen geldt, dat zij menen de komst van Christus nauwkeurig te kunnen berekenen. Er zijn tussen hen veel verschillen. Alle chiliasten menen echter wel, dat Christus tweemaal zal wederkomen. De 1e maal voor de oprichting van het duizendjarig rijk. Dan zullen de gestorven heiligen opstaan, Christus zal de anti-christelijke machten overwinnen, de satan binden, Israël tot bekering brengen en een hemels vrederijk op aarde stichten, dat in Palestina zijn middelpunt zal hebben.

Na 1000 jaar zal de satan weer losgelaten worden en dit rijk aanvallen. Christus zal dan voor de 2e maal komen, zal satan en zijn aanhangers neerslaan, alle mensen uit de doden opwekken en over allen het eindvonnis vellen.

Dan treedt het eeuwig vrederijk op de vernieuwde aarde in. Bij de chiliasten zien we een hartstochtelijk verlangen naar

een nieuwe aarde nog in deze bedeling. Een verwachting, die wij niet mogen verwarren met allerlei horizontalistisch verwachtingen naar een betere wereld, waarvan we tegenwoordig zoveel horen.

■ Israël

De nog al overspannen verwachting, die men tegenwoordig over Israël koestert, hebben aan het chiliasme een stevige impuls gegeven.

Trouwens het chiliasme is ook van joodse en perzische afkomst.

In de apocriefen (Baruch en 4e boek van Ezra) komt de voorstelling voor, dat de heerlijkheid van het messiaanse rijk niet het laatste is.

In de Talmud staat te lezen, dat dit rijk na 1000 jaar zal plaats maken voor de hemelse zaligheid van het Godsrijk.

In de perzische religie werd de verschijning van de derde zoon van Zarathustra, Sosioh, verwacht, die een duizendjarig rijk zou inleiden en het verlossingswerk van zijn vader zou voltooien.

Deze opvattingen zijn ook de oud christelijke kerk ingedrongen.

Reeds Augustinus heeft zich tegen deze chilistische opvattingen fel verzet. Hij wees erop, dat de bedeling met Israël een door God tussengeschoven bedeling was, tijdelijk van aard en in symbool te zien gevend wat de christelijke kerk en het rijk der heerlijkheid zou zijn.

Toch hebben vele christenen de opvatting aangehangen, dat er voor de wederkomst van Christus een volksbekerings van Israël zal plaats vinden. Het volk Israël zal naar Palestina terugkeren en vandaar uit onder Christus over de volken regeren.

Alle sympathie, die wij voor de staat Israël koesteren, mag ons echter niet tot de gedachte brengen, dat Israël thans nog het bijzondere volk van God is.

In feite zou dat betekenen, dat het verbond met de gemeenten uit de heidenen een intermezzo is, een zijweg, omdat Israël zijn messias verwierp. De eigenlijke voortzetting en vervulling van het Oude Testament zou dan eerst bij de tweede komst van Christus een aanvang nemen.

Maar het is juist andersom. Niet het Nieuwe, maar het Oude Testament is een tussenbedrijf.

De beloften aan Adam en Noach hadden vanaf het begin een universalistische strekking.

Het verbond met Israël was tijdelijk, opdat het heil later in de volheid des tijds aan heel de wereld ten goede zou komen.

Het Nieuwe Testament was geen intermezzo, maar het lang tevoren beoogde doel, de waarachtige vervulling van het Oude Testament. Het is ook weinig consequent om wat de Schrift zegt over de terugkeer van Israël letterlijk op te vatten en dit niet te doen bij profetieën over het herstel van de tempel, de terugkeer van het priesterschap en de offerdienst.

De gedachten aan een Messiasrijk met Israël als centrum is in feite een kompromis tussen de verwachting van aardse en hemelse zaligheid.

Ten onrechte beroept men zich daarvoor op hetgeen de profeten onder het Oude Verbond voorzeggd hebben. In het Oude Testament wordt in het Messiasrijk het voltooide Godsrijk getekend, dat

zonder einde is en eeuwig duurt (Dan. 2:44).

■ De Christelijke Kerken

Ondanks het verzet van mensen als Augustinus, zijn er toch steeds aanhangers van het chiliasme gebleven, vooral in tijden van geestelijk verval.

Ook in de tijd van de Reformatie werd het chiliasme als onbijbelse leer gezien. Maar ook nadien vindt men aanhangers van het chiliasme in verscheidene kerken, hoewel geen enkele kerk deze leer in de belijdenis aanvaard heeft.

De Geref. kerken hebben zich ook altijd tegen het chiliasme opgesteld.

Hoewel onze belijdenis zich niet uitdrukkelijk tegen het chiliasme uitspreekt, is deze leer toch moeilijk te rijmen met hetgeen wij belijden over de wederkomst van Christus.

Onze belijdenis laat geen ruimte voor twee wederkomsten en twee opstandingen.

Daarmee wil ik niet zeggen, dat onder de chiliasten niet veel vrome christenen zijn, die naar de Schrift willen leven.

Helaas wijken zij op een bepaald punt af van hetgeen de Schrift ons leert. Dit betreft echter niet het geloof in het verzoenend lijden en sterven van onze Heer en Heiland.

Ik zou dan ook niet willen pleiten voor een weren van chiliasten uit de kerk. Terecht heeft men in het verleden chiliasten als ds J. van Andel, een begaafd predikant wiens geschriften veel predikanten bij hun preekbid heeft geholpen niet geweerd.

■ Afwijzing van het chiliasme

Op grond van de Schrift zal het chiliasme echter moeten worden afgewezen.

Een ernstig bezwaar tegen het chiliasme is, dat men Openb. 20 te veel isoleert van de rest van de Schrift.

Uit andere gedeelten van de Schrift blijkt, dat de antichrist pas op de jongste dag, bij de wederkomst van Christus, zal vernietigd worden.

Christus en Zijn apostelen spreken op duidelijke, niet voor tweeërlei uitleg vatbare wijze over de wederkomst van Christus (Joh. 5:28, Matth. 25:31, 1 Cor. 15:22 en 1 Thess. 4:16).

Wanneer Christus b.v. in Matth. 24 en 25 spreekt over het einde van de wereld, wordt met geen woord gewag gemaakt van het duizendjarig rijk.

Ook van twee opstandingen lezen wij niet in de Schrift.

Het is gevaarlijk op grond van een onderdeel van de Schrift zoveel te beweren.

Ook de gedachte, dat de gemeente des Heren hier op aarde nog eens tot macht en heerschappij zal komen, vindt in de Schrift geen steun.

Nergens lezen we van een kerk hier op aarde zonder kruis en zonder strijd. Het hoogste, dat de kerk zich voorstelt is een stil en gerust leven te leiden in alle godzaligheid en eerbaarheid.

Vergeeten wordt verder, dat Openb. geen historisch, maar een profetisch, wil men apokalyptisch boek is.

Zelfs het getal 1000 wordt door de chiliasten letterlijk opgevat, terwijl de getallen in Openb. steeds symbolisch van aard zijn. 1000 is 10 maal 10 maal 10, het

getal der volle ontwikkeling.

Het gaat in Openb. 20 niet om een reportage van een toekomstig vreedrijk in deze bedeling.

Zelfs echter, wanneer men Openb. 20 in letterlijke zin zou opvatten, staan de chiliasten niet sterk.

Men spreekt over een duizendjarig rijk, maar van een „rijk” lezen we niet.

Er wordt gesproken over de wederkomst van Christus, maar niet over een daarna heengaan en voor de tweede maal wederkomen van Christus.

Van een bekering der Joden en een terugkeer naar Palestina wordt in Openb. 20 met geen woord gerept.

De conclusie moet dan ook zijn, dat de Schrift voor de opvatting van het chiliasme, met name in Openb. 20, geen houvast geeft.

■ De binding van de satan

Sommige chiliasten menen precies te weten, wanneer het duizendjarig rijk en de 1e wederkomst van Christus zullen plaats vinden. Anderen weten dat niet zo precies.

Ook de tegenstanders van het chiliasme hebben moeite met de datering van de duizend jaar.

Sommigen zeggen, dat de binding van de satan begon op de dag van de kruisiging, of ook wel van de opstanding, of de hemelvaart of op pinksteren. Het einde wordt dan gesteld bij de wederkomst van Christus.

Anderen menen, dat het duizendjarig rijk begon na de laatste christenvervolgning onder Diocletianus. Over de einddatum is men dan weer onzeker. De een denkt aan de tijd van de Franse Revolutie, de ander aan een latere datum.

Op deze wijze ziet men in het spoor der chiliasten de duizend jaar als een tijdvak in de historie. De vraag rijst dan meteen, hoe in dit geval de binding van de satan moet worden opgevat.

Die binding wordt dan meestal gerelativeerd.

Er staat wel, dat de satan de volken niet meer kan verleiden, maar er wordt niet gesproken over het niet meer kunnen verleiden van mensen, zo wordt opgemerkt.

De gebonden satan zou dus de mensen nog wel individueel kunnen verleiden. Zo erg gebonden zou de satan dus niet zijn.

Een chiliast wijst dan echter, en terecht, op het absolute karakter van die binding: gebonden, in de afgrond geworpen, afgesloten en verzegeld.

Erger kan het haast niet.

Bovendien moet erop gelet worden, dat ook in de Evangelieën gesproken wordt over binding in verband met de komst van het koninkrijk Gods. (Matth. 12:29)

Ook daar is sprake van een radikale binding.

Het zou toch ook een vreemde zaak zijn, als we de voortgang van het Evangelie, de bloei van het Christendom zouden moeten toeschrijven aan het gebonden zijn van de satan.

In andere gedeelten van Openb. lezen we juist telkens van de kracht en de overwinning van Christus zonder binding van de Satan.

Satan voert juist alle eeuwen door strijd om het Christendom uit te roeien.

■ De Dag des Heren

Het komt me voor dat deze moeilijkheden geschapen worden door

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Luisteren is een kunst

Er zijn maar weinig goede luisteraars. Wij mensen redeneren zo graag. We hebben zo onze vaste meningen en we laten ons daarvan niet zo gemakkelijk afbrengen.

In onze gesprekken geven we soms maar naweligs aandacht aan wat de ander zegt. We spinnen dan aan onze eigen gedachten voort. We wachten slechts op de gelegenheid onze redenering te vervolgen. We zijn te weinig bereid om van anderen te leren en ons in onze beschouwingen te laten corrigeren.

De apostel Jacobus zegt (1:19): 'Ieder mens moet snel zijn om te horen, langzaam om te spreken'.

Bepaald oneerbiedig is het wanneer de HERE ons iets te zeggen heeft. Het belijft Hem in zijn Woord tot ons te spreken. Dan past ons in heel bijzondere zin aandachtig te luisteren en ons door Hem te laten zeggen. In de zin van: Spreek HERE, uw dienstknecht hoort.

Bij onze huiselijke godsdiensttoefening geboren we ons ootmoedig en leergierig te stellen onder het Woord van God. Hem gelegenheid te geven om te zeggen wat Hij ons te zeggen heeft. En dan — zoals Paulus het uitdrukte — daarbij onze gedachten gevangen te geven.

Bijbellezen is maar niet een stukje godsdienstige bezigheid, iets wat er nu eenmaal in het christelijke gezinsleven bij hoort. Maar het is gelegenheid geven om God door zijn Geest in ons te laten werken.

Ook daarbij geldt: ieder mens zij snel om te horen en langzaam om te spreken. Niet bij voorbaat aan onze beschouwingen vasthouden om een bestaande levenspraktijk te blijven volgen, maar ons laten zeggen, waarschuwen, terechtwijzen en waar nodig bestraffen. We moeten immers niet enkel maar hoorders van het Woord zijn maar daders in al ons doen en handelen.

Niemand mene geen onderwijzing en verbetering meer nodig te hebben, het alles al zo goed te weten en te doen. Ieder van ons heeft nog zoveel te leren en af te leren. Daarbij te bejffen dat we moeten beginnen een ander uitnemender te achten dan ons zelf. Ook als het op Schriftverstaan aankomt.

Bilthoven.

B. Telder

het feit, dat men Openb. 20 zo apart behandelt, terwijl het toch duidelijk een eenheid vormt met Openb. 19 vanaf vers 5.

Immers beide hoofdstukken handelen over de Dag des Heren, de jongste dag, die begint met de verschijning van Jezus Christus op de wolken.

Op deze dag is de wereldhistorie beëindigd.

Het is de tussenruimte of tussentijd tussen de tijd en de eeuwigheid.

Christus voleindigt op die dag Zijn heerschappij over de wereld en voltrekt Zijn oordeel over alle schepselen.

Ook de apostel Paulus schrijft hier al over, maar zeer in het kort. Openb. geeft ons hier een bredere beschrijving.

In Openb. 19 wordt ons geopenbaard, dat Christus afrekent met de antichrist, de valse profeet en alle goddelozen.

De eerste vijand, de zonde der wereld, is van zijn kracht beroofd. Dan komt de boze macht, die achter de zonde der mensheid staat,

Vervolg op pag. 104

C. VEENHOF - KAMPEN

De verkiezingen

Er is alle reden om ook in de rubriek kerkelijk leven iets te zeggen naar aanleiding van de verkiezingen. In de eerste plaats moet men constateren dat de partijen die uitspreken dat zij in de politiek ook met het Woord van God, het Evangelie, willen rekenen wéér zijn achteruit gegaan. Ten opzichte van de Kamerverkiezingen van 1972 wel niet zoveel, maar in vergelijking met de Statenverkiezingen van 1970 meer dan 10%!

Bij de Statenverkiezingen zijn ruim zes honderd duizend kiezers minder naar de stembus gegaan dan bij de laatste Kamerverkiezingen. En van dezen zouden zeker niet de meesten op de „christelijke” partijen hebben gestemd! Daarom is een vergelijking van de uitslag van deze Statenverkiezingen met die van de verkiezing voor de Kamer van anderhalf jaar geleden niet juist.

Tot die „christelijke” partijen rekenende ik CDA — KVP, ARP, CHU, — SGP; GPV en de RKP. Maar deze optelling is ook weer niet geheel juist. Er zijn in de KVP immers veel mensen die van oordeel zijn dat politiek en christelijk geloof niets met elkaar te maken hebben en daarom een „open partij” begeren. Vlak voor de verkiezingen verklaarde n.b. de voorzitter van de KVP, De Zeeuw, dat voor de televisie nog nadrukkelijk. Als trouw partijlid volgde hij wel de gedragslijn van de meerderheid van de partij die onder de enthousiaste leiding van prof. Steenkamp een CDA wil die als geheel door het Evangelie wordt „geïnspireerd”. Maar persoonlijk prefereerde hij een „open volkspar-

tij” „in het midden”.

De Nijmeegse hoogleraar Duynstee schreef over de situatie in het KVP het volgende: „Wat de KVP betreft, deze blijft te veel verdeeld over de te volgen koers: prevaleert de samenwerking met de PvdA of prevaleert de christen-democratische samenleving?

De voorzitter van de KVP, de heer De Zeeuw, heeft in zijn optreden voor de televisie jongstleden zaterdag na de partijraadsvergadering van zijn partij voor het eerste gekozen en bovendien de kracht van het Christen-democratisch appél ongelofwaardig gemaakt. Binnen de KVP zijn duidelijke tegenkrachten, maar door de KVP te stemmen weten deze kiezers niet of zij stemmen voor de richting De Zeeuw dan wel voor de richting Steenkamp-Andriessen.”

☆☆☆

En hoe staat het in dit opzicht met de ARP?

Deze partij werd onder de invloed van Groen van Prinsterer gekenmerkt o.a. door twee dingen. Wat het religieuze uitgangspunt betreft gold met grote kracht: In ons isolement, d.i. in onze zelfstandigheid, in onze beginselvastheid, ligt onze kracht. Maar wat de concrete politieke desiderata betreft zijn we bereid tot samenwerking met iedere democratische partij waarmee dat mogelijk is. Wat dat laatste betreft gold het: het is lood om oud ijzer. Ik ben, zo schreef Groen eens, wat de beginselen betreft volstrekt **exclusief**, omdat ik anders **geabsorbeerd** wordt. Maar voorts werk ik graag samen met de conservatieven in het behouden van alles wat waarlijk goed is en met de progressieven in alles wat werkelijk vooruitgang betekent.

Op schitterende wijze bleek dat b.v. bij de grondwetsherziening van 1848. Radicaal wees hij de **beginselen** af van Thorbecke en de zijnen die deze grondwetsherziening tot stand brachten. En Groen kritiseerde niet minder de **wijze** waarop deze herziening tot stand kwam. Want ook die was naar zijn overtuiging revolutionair. Maar de **concrete veranderingen** die door deze Grondwetsherziening tot stand werden gebracht aanvaardde hij. Hij sprak met het oog daarop

zelfs van een **hervorming** die daardoor in het Staatsleven wat gerealiseerd.

Ten gevolge van deze stand van zaken had men in de ARP steeds een meer „conservatieve” vleugel — men denke aan Fabius en zijn geestverwanten. En dan ook een meer „progressieve”. Een vooraanstaande figuur daarvan was b.v. Talma. Kuyper sprak met het oog daarop van een „droite” en een „gauche”. Maar het gemeenschappelijk beginsel hield allen samen. En leidde, soms na veel moeite, tot één beleid en tot cordiale samenwerking.

De vraag komt nu op, is deze situatie er in de ARP nog? De stijlloze gang van zaken bij de laatste kabinetsformatie maakt dit dubieus! Het heeft er alle schijn van dat vele „pricipiele” antirevolutionairen nu óf voor de CHU, óf voor de SGP, óf voor het GPV hebben gestemd. En zij die de band aan de beginselen minder belangrijk achtten, voor zover ze „progressief” waren, voor de PPR en de PvdA.

In een televisie-uitzending werd meegedeeld dat van de leden der Geref. Kerken 56% op de CDA had gestemd, 8% op de PvdA, 6% op de PPR en 11% op de VVD.

Interessant is in dit opzicht de verkiezingsuitslag in de gemeente Bunschoten. Er was een tijd dat in die gemeente 90% van de kiezers AR stemden. Het was een „bolwerk” van die partij. Biesheuvel begon er in 1972 zijn verkiezingcampagne! Nu stemde slechts 23% van de kiezers op de ARP — in 1972 40.4%! De CHU klom er van 1.5 tot 4.9%. Het GPV ging met 0.9% achteruit. De SGP met eenzelfde percentage vooruit. Maar de PKU (PvdA, D66, PPR) klom van 6.7% tot 9.9%. En de VVD zelfs van 6.4% tot 14.6%.

Eenzelfde beeld vertoonde Urk. De ARP daalde van 46.8 tot 35.2%. De CHU klom van 7.1 tot 18.3%. De SGP en het GPV gingen eveneens, al was het maar resp. 0.9% en 1.2% vooruit. De PvdA en de VVD tellen daar nauwelijks mee.

☆☆☆

Het meest spectaculair — en verontrustend! — waren de uitslagen in de Uilenstede. Dat is het studentenwooncentrum in Amsterdam,

waarin ongeveer twee duizend studenten van de V.U., plm. achthonderd van de Stedelijke Universiteit en driehonderd leerling-verpleegkundigen van de School voor Verpleegkundigen van de V.U.-school voor Verpleegkundigen wonen. Van de kiezers uit dit centrum stemde 19.3% op de PvdA, 31% op de PPR, 15.2% op de PSP (in heel het land behaalde deze partij 1.1%!), 6.2% op de CPN en 3.2% op D66. Het CDA kreeg 10.8%. Dat wil zeggen van al deze studenten stemde slechts ongeveer een tiende deel op een christelijke partij! Volgens een analyse kwam de winst voor de PSP vooral uit de kring van de V.U.-studenten. Onder hen ging het aantal van deze stemmers zelfs met 8.3% vooruit. Uit deze cijfers blijkt wat wij van de toekomstige intellectuele leiders uit de „christelijke”, de „gereformeerde” wereld hebben te wachten. Prof. Firet, hoogleraar in de Theologie aan de V.U. verklaarde onlangs in een interview dat de toekomstige generatie van de gereformeerde predikanten vooral zal bestaan uit mannen die lid zijn van de PPR en van de VPRO! Het heeft er alle schijn van.

Toen ik deze uitslag las dacht ik aan een woord van Lenin. Die verklaarde eens dat pacifisten, radicalen, anarchisten, salon-revolutionairen, e.d. „onze nuttige idioten” zijn, omdat ze in het Westen de wereldrevolutie van het communisme op effectieve wijze voorbereiden.

☆☆☆

Men vraagt zich na deze verkiezingen met te meer klem af: zal er nog een radikaal-christelijke polemiek in ons land blijven?

Zal het nog komen tot een herleving van de „anti-revolutionaire of christelijk-historische richting”, volledig ingesteld op de situatie, de problemen van onze tijd — „exclusief” als het aankomt op de levende band aan het Woord en bereid tot zakelijke samenwerking met wie ook als het om „goede” praktische projecten gaat?

Eén ding staat wel vast: Van een „christelijke” regering, steunend op een „christelijke” meerderheid in het parlement, zal wel nooit meer sprake zijn.

Vervolg van pag. 103

Nog éénmaal zal Hij komen

de satan aan de beurt.

Daarvan lezen we in Openb. 20, de afrekening met de satan, terwijl aan het slot van dit hoofdstuk melding wordt gemaakt van de afrekening met de dood, de laatste vijand, die teniet gedaan wordt.

Bij die afrekening met de satan zien we drie momenten.

In de 1e plaats de verwijzing van de satan naar de gevangenis (1-3). Christus toont dan Zijn macht over de satan door hem 1000 jaar lang gevangen te zetten.

1000 jaar. Dat is een zeer lange tijd, maar nog niet de eeuwigheid. Het is nog een voorspel van het eeuwig oordeel, en het speelt zich af binnen de dag des Heren.

Vervolgens wordt ons in vers 4-6 verteld over Christus, die met de Zijnen triumpheert.

Aan de martelarenkerk, de kerk, die leed onder de vervolging, ja

aan de kerk van alle eeuwen wordt getoond, dat zij tot heerlijkheid zal worden opgewekt om met Christus te regeren 1000 jaar lang.

Zij, die in den Here sterven zullen het eerst opstaan en met hun Heer als koningen heersen.

Daarna zullen de anderen, de vijanden van Christus en Zijn kerk opstaan.

Een bemoediging voor de kerk ten tijde van Johannes, een kerk, die vervolging en dood ten deel viel.

Een bemoediging voor allen, die in den Here sterven.

En dan tenslotte in vers 7-10 de definitieve afrekening met satan en de zijnen.

Het laatste treffen tussen Christus en de Zijnen en satan met alle goddelozen.

Maar de satan krijgt maar een korte tijd, en dan is het met hem gedaan. Definitief.

Wanneer die Dag zal zijn, is ons niet geopenbaard.

Wel weten we, dat eens die Dag zal komen, dat Christus wederkomt.

Eenmaal en voorgoed.

Als Rechter van het heilal.

Maar nog is die Dag verborgen.

En wij?

Wij verwachten, zoals de belijdenis zegt, die grote dag me een groot verlangen.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

DRIELUIKJE

Vandaag een niemendalletje — maar daar schrikt u in deze kolom niet van. Eigenlijk drie niemendalletjes — maar ook daar komt u wel overheen. Het eerst een gedichtje, dat onder ons al meer dan twintig jaar de ronde doet, als komende uit K. Schilder's pen:

Op aarde was
als ijdel glas
uw blijdschap licht te schenden.
Maar eenmaal kan
de vreugde van
de bruiloft nimmer enden.

U vindt dit vers aan het slot van zijn doorwrochte studie „Wat is de hemel?” Het moet een vrij zwaar dogmatisch werk zijn, want een predikant, die er zich met vakantie op wilde tracteren, had het met hoofdpijn weggelegd. Toen heb ik het maar ongelezen gelaten, behalve dat slotvers. Dat was juist het lezen waard.

U vindt dit vers in het boek „Gedenkt uw voorgangers”, uitgegeven na de dood van Schilder. Ook daar wordt het min of meer op zijn naam gesteld. En ook daar doet het vers het uitnemend — want wie Schilder kende en liefhad was blij met deze diep doordachte vrome wijsheid.

Tenslotte kunt u dit vers horen in preken, wat ons nog al eens is overkomen, waarbij steeds de naam van KS werd genoemd. Ook daar is het effect uitnemend, om alle denkbare redenen.

Het moet daarom een desillusie zijn, voor degenen die vastelijk in KS geloofden, dat het vers niet helemaal van KS afkomstig is; eigenlijk helemaal niet van KS afkomstig. Het is van ene Guido Gezelle, die het — als ik me niet sterk vergis — bij zijn bidprentjes een plaats gaf. Een bidprentje (dat weet u toch?) is een foto met bijschrift ter nagedachtenis van een overledene; inclusief het verzoek van de nabestaanden om regelmatig een gebed aan de zaligheid van des overledenes ziel te wijden.

Welnu. Onder de titel A.V.D.V. 1888 schreef Guido, m'n goede Gezelle, het volgende Vlaamse vers:

Gelukkig paar
die met elkaar
in 't huwelijk verbonden
de jubelkroon,
die eeuwig schoon
zal blinken, hebt gevonden!

Op de aarde was
als ijdel glas
uw blijdschap licht om schenden;
maar nu en kan
de vreugde van
de bruiloft niet meer enden.

Het echtpaar A.V. en D.V. is dus (ongeveer) gelijktijdig overleden. En Gezelle schreef te hunner nagedachtenis een toepasselijk dicht op het bidprentje. De herdichting door Schilder, op zichzelf verdienstelijk, u lette maar op de kleine verschillen, heeft niet de naam van de oorspronkelijke dichter genoemd. KS taxeerde zijn lezers wel op zulk een cultureel peil, dat ze de ware dichter zouden herkennen. Hetgeen de nagedachtenis van de cultureel hoogstaande KS tot ere verstrekt. En tenslotte over bidprentjes sprekende: wist u dat een klooster in Antwerpen een collectie van tienduizenden bidprentjes uit alle eeuwen bezit? Van ordinair drukwerk af tot kostbare klooster-calligrafie toe.

—o—

Een drieluik bestaat uit drie luiken. Hoe bestaat het. En van die beschilderde luiken is de middelste de belangrijkste. De andere draperen slechts en concentreren de blik. Welnu, vandaag wordt uw gewijde aandacht gevraagd voor een spreuk. Een Engelse spreuk, die ik bij vrienden in een tegeltableau aan de kamerwand zag hangen. Het beeld gaf een uil in een boom op een tak gezeten. Daarnaast dit vers:

A wise old owl — lived in an oak
The more he saw — the less he spoke
The less he spoke — the more he heard...
Why can't we be — like that old bird?

Nu zijn versjes over uilen niet van de lucht, sedert we een minister-president met zulk een wijze naam hebben. Maar toch vond ik dit versje wijzer dan alle andere, die de uil tot subject nemen. Daarom probeerde ik het voor u te vertalen en meteen opnieuw te berijmen; dan kunt u het gemakkelijker onthouden en ook gebruiken:

Een verstandige uil — die keek rond van zijn tak
En hoe meer dat hij zag — des te minder hij sprak
En hoe minder hij sprak — des te meer men hem zei...
Kunnen wij niet proberen — te leven als hij?

—o—

En tenslotte — nu we toch met de natuur bezig zijn — durf ik u nog iets aan te kondigen.

Van verschillende kanten daartoe aangespoord bundelde ik een reeks artikelen (meest in dit blad reeds gepubliceerd) en „herdrukte” die in populaire vorm tegen de kostende, dat is een populaire prijs. Deze bundel van 14 verhalen over natuur en jacht kwam uit onder de titel „De Geur van het Veld”. Enkele reproducties van akwrellen van de hand van Rien Poortvliet verlichten het geval. Er zitten enkele tikfouten in, misschien ook wel enkele taalfouten. Maar voor hen, die vandaag bewust de natuur, de flora en fauna, beleven; voor hen, die de jacht als sluitstuk van een verantwoord natuurbeheer zien; en voor hen, die zo nu en dan vanuit de moderne cultuurwoestijn naar de schone natuur terugverlangen; kan deze uitgave van pas komen.

De titels luiden: Middeleeuws jachtfestijn — Van de hoogzit — Dialoge — Een haas voor de kerst — Een blijde moeder — De kip Ursula — Zo'n peuterjachtje — Jager en wild — De kinderen van Ursula — Het dier is uw vriend — Over mieren gesproken — Vossen van de hoogzit — Winters prentenboek — De geur van het veld.

Dit bundeltje wordt, 64 bladzijden groot, zo lang de voorraad strekt u toegezonden, wanneer u de som van zes pegulanten overmaakt op postgiro 92 24 70 van de schrijver dezer regelen, met de toevoeging „De Geur”. U kunt het beter niet doen, maar doet u het toch dan zult u er geen buil aan vallen. En lukt het — dan trachten we na afloop nog eens een bundel geheel andere artikelen uit te geven.

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

Jesus Christ Superstar

Johannes de Doper had het niet gemakkelijk in de gevangenis van Herodes. Niet alleen omdat hij misschien vreesde zijn optreden met de dood te moeten bekopen. Hij werd gepijnigd door de vraag: waarom zit ik hier eigenlijk? Was de Jezus uit zijn dagen inderdaad de Christus, de Zoon van God, de Verlosser? Had hij voor de ware Jezus de weg bereid of zou er nog een ander moeten komen? Als hij zich nu eens vengist had?

En dan stuurt Jehannes enkele van zijn vrienden naar Jezus met de vraag: bent u het echt of moeten wij een ander verwachten?

„Jezus, wie zijt gij?” was voor Johannes in de gevangenis en voor velen in zijn tijd een benauwende vraag. In de loop van de geschiedenis is deze vraag regelmatig gesteld. Soms bruut, soms schuchter, maar meestal met de behoefte om antwoord te krijgen.

■ De vraag naar Jezus

Ook vandaag wordt de vraag naar Jezus gesteld. Was hij een maatschappelijk hervormer en een buitengewoon voorbeeldig mens? Is Hij de Zoon van God, die de liefde van God voor de wereld tot uitdrukking moet brengen?

Ook in de musical „Jesus Christ Superstar” en in de gelijknamige film staat de vraag „Jezus, wie zijt gij?” centraal.

Het stuk begint met Judas, die Jezus verwijt dat hij is gaan geloven wat de mensen van hem zeggen. Je volgelingen denken veel te hemels, zegt Judas tegen Jezus. Luister goed, Jezus, het begin van je optreden was niet doorspekt met verhalen over God. In het begin van je optreden was je een geweldige man, een strijder voor de vrijheid van ons volk, dat — zoals Judas later vervolgt — gebukt gaat onder de bezetting van de Romeinen.

Judas gaat verder: Jezus, luister! De mensen zeggen dat je een Messias bent en je bent het zelf gaan geloven. Maak het jezelf toch niet wijs!

Later verraadt hij Jezus aan de farizeeën, omdat Jezus niet beantwoordt aan het beeld dat hij van hem had: Jezus als maatschappijhervormer en als strijder tegen de romeinse onderdrukking.

Dan vallen de apostelen in: „Tell me what's happening?”, vertel eens gauw wat hier aan de hand is. Wat gebeurt hier?

Het is de vraag naar Jezus, die in de musical en in de film steeds weer terug komt. Het volk verheerlijkt Jezus: Hosanna! Superstar! Hosanna! En het volk zingt:

Ik geloof in U en in God,
zeg toch of ik gered ben.

Aan het eind van het stuk zingt hetzelfde volk: Kruisigt hem! Wij hebben geen andere koning dan Ceasar! Kruisigt hem!

Van het volk worden wij dus niet veel wijzer.

■ Wat zegt Jezus van zichzelf?

Enerzijds wijst Jezus de mensen terecht, die hem zien als een strijder tegen de Romeinen. Hij zegt:

jullie weten niet wat macht en wat glorie is. Hij ranselt de kooplieden uit de tempel, omdat de tempel een huis van gebed moet zijn. Ook zegt hij dat de dood overwonnen moet worden.

Het is opvallend, dat veel uitdrukkingen uit de bijbel in deze musical en in de film overgenomen zijn. Maar het blijven woorden, waarvan de betekenis niet duidelijk wordt en waarvan de betekenis ook niet dóórwerkt of het hele verhaal in gloed zet.

Wij zien anderzijds dan ook, dat Jezus niet zo sterk in zijn opdracht gelooft. Tegen zijn discipelen zegt hij, dat zijn dood het eind is van alles wat zij beleefd hebben. Mijn naam zal tien minuten na mijn dood niets meer betekenen, zegt hij.

Jezus bidt in Gethsémane: laat deze drinkbeker aan mij voorbijgaan, want ik ben niet meer zo zeker van mijn opdracht. En als ik sterf, vervolgt hij, waar is het dan eigenlijk voor en wat is mijn loon? O God, als ik sterf, bewijs mij dan dat het niet tevergeefs is. Toon mij de reden voor mijn sterfen. God, maak het kort met mij, doe het nú, voor ik van mening verander...

Tegen Pilatus zegt Jezus: ik heb geen koninkrijk op deze aarde. Er kan wel ergens een koninkrijk voor mij zijn, als ik maar wist waar.

Aan het kruis zegt Jezus: God vergeef hen — zij weten niet wat zij doen. De betekenis van deze woorden wordt echter niet duidelijk. Van de verzoening tussen God en mensen blijkt n.l. niets. Jezus geeft in zijn rol van superster te kennen, niet te weten dat hij de wil van God en de liefde van God voor de wereld openbaart.

De musical en de film eindigen met de dood van Jezus, de dood van een mens, een superster. De dood heeft het laatste woord. De tekst van de musical eindigt met de woorden:

Konklusie: Johannes 19:41. Er staat niet: verder lezen, want dáár vindt u het vervolg, de ontknoping of iets dergelijks.

Het slot is: **konklusie** Joh. 19:41 — de begrafenis, de dood en meer niet! Dit had de Superster Jezus zelf trouwens ook reeds gezegd: tien minuten na mijn dood zal mijn naam niets meer betekenen.

■ Een andere Jezus — een ander Evangelie

Tijdens het zien van de film „Jesus Christ Superstar” was ik onder de indruk van de schitterende muziek en de boeiende beelden. Soms is de muziek afstotend en m.i. ook bedoeld om af te stoten. Bijv. wanneer Judas in een lied met krijsende stem zijn hart lucht. Weerzinwekkend!

Steeds meer drong het tot mij door, dat de superster Jezus niets te maken heeft met Jezus Christus uit het Evangelie. Bijbelse uitdrukkingen komen wij regelmatig tegen, maar hun betekenis is zoek.

De vraag van Johannes: „Jezus, wie zijt gij?” wordt voortdurend gesteld. Het is ook een legitieme vraag, maar het blijft in de musical en in de film een open, onbeantwoorde vraag.

De dood heeft het laatste woord. Geen hoop, geen verwachting, geen uitzicht.

■ En Bach dan?

Eindigt Bach's „Matthäus Passion” ook niet met het graf en de dood?

„Jesus Christ Superstar” en de „Matthäus Passion” zijn wat dit betreft niet met elkaar te vergelijken.

Het openingskoor van de Matthäus Passion: „Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen!” is een schuldbelijdenis van de mens. Het koor zingt over Jezus als Lam Gods, over Zijn geduld en onze schuld. In Bach's bewerking van het lijdensverhaal gaat het om Jezus als de Zoon van God, die voor onze zonden stierf.

In „Jesus Christ Superstar” zingt het koor: Hosanna! Superstar! Hosanna! In de „Hohe Messe” van Bach zingt het koor ook: Hosanna!, maar Bach vervolgt met de aria van een tenor: Geloofst zij Hij, die komt in de naam des Heren.

Bach eindigt de „Matthäus Passion” ook met het graf. Voor onze zonden is Jezus gestorven. Bedroefd over de zonden van de mensen en over de noodzaak van Jezus' sterven, zingt het koor: „Wir setzen uns mit Thränen nieder”...

Maar de dood van Jezus heeft betekenis. Het verhaal is nog niet uit. Er komt méér!

Het koor zingt verder: het graf en de steen voor het graf worden „Ruhkissen”, rustkussen, genoemd. Daar kan de gelovige zijn hoofd vol vertrouwen op liggen. Er is rust en verwachting. Bach heeft een bewerking van

het lijdensverhaal gegeven, niet van het opstandingsverhaal. Maar de betekenis van het graf gaat verder dan het moment van de begrafenis. Ook het slotkoor van de „Matthäus Passion” wijst vooruit naar wat komen gaat.

In „Jesus Christ Superstar” wordt voor Jezus gezongen: I don't know how to love him. Ik weet niet hoe ik hem lief heb, hoeveel ik van hem houdt.

Dat is iets om van te huilen. Wie kan dat zeggen? Wie kan Jezus' liefde beantwoorden?

Als dán blijkt dat de vraag „Jezus, wie zijt gij” onbeantwoord blijft en dat de dood het laatste woord heeft, dan ontstaat er in het leven van de mensen uitzichtloosheid, teleurstelling en onrust, wanhoop misschien.

Ook Bach kent die vraag in zijn „Matthäus Passion”: ik weet niet hoé ik Jezus lief moet hebben. Maar geen onrust, onzekerheid of teleurstelling breken zich baan.

Het koor zingt aan het slot:

„Euer Grab und Leichenstein
Soll dem ängstlichen Gewissen
Ein bequemes Ruhkissen
Und der Seele Ruhstatt sein.”

„Laat Uw graf, dat edel schrijn,
Voor het angstige geweten
Het volmaakt vergeven heten,
En der ziele rustplaats zijn.”

Boek-aankondigingen

Van de uitgeverij J. H. Kok (B.V.) te Kampen ontving de redactie:

Dr W. H. Ridderbos, De Psalmen — opnieuw uit de grondtekst vertaald en verklaard. Dit is het tweede deel over de Psalmen in de serie, die bekend staat onder de naam „de korte verklaring”. In dit tweede deel worden de psalmen 42-60 besproken. (269 blz. f 22,50)

Dr G. W. Lammens, Liturgie en massamedia. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van zijn buitengewoon hoogleraarschap aan de Theol. Hogeschool (Oudestraat) te Kampen. Verschenen in de serie Kamper Cahiers. (44 blz. f 7,90)

Dr J. P. Versteeg, De Heilige Geest en het gebed. Rede uitge-

JAARVERGADERING van de Persvereniging „Opbouw”

ZATERDAG, 27 APRIL A.S. IN TIVOLI, LEPELENBURG, UTRECHT.

AANVANG: 10.30 UUR.

Tijdens deze openbare vergadering zal prof. dr B. Goudzwaard een referaat houden over het „sociaal-ekonomisch leven als vorm van belijden.”

Tot de huishoudelijke zaken, die tijdens deze vergadering aan de orde komen, behoort o.a. het gesprek met de redakteuren van „Opbouw” en het kiezen van een nieuwe sekretaris-penningmeester in het bestuur. De leden van de persvereniging kunnen voor deze functie kandidaten opgeven bij de heer T. Bouterse, Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8.

Iedereen is hartelijk welkom op deze openbare jaarvergadering.

De soldaat die Jezus kruisigde

Wij sloegen hem aan 't kruis. Zijn vingers grepen
Wild om den spijker toen 'k den hamer hier —
Maar hij zei zacht mijn naam en: „Heb mij lief —”
En 't groot geheim had ik voorgoed begrepen.

MARTINUS
NIJHOFF

Ik wong een lach weg dat mijn tanden knarsten,
En werd een gek die bloed van liefde vroeg:
Ik had hem lief — en sloeg en sloeg en sloeg
Den spijker door zijn hand in 't hout dat barstte.

Nu, als een dwaas, een spijker door mijn hand,
Trek ik een visch — zijn naam, zijn monogram —
In ied'ren muur, in ied'ren balk of stam,
Of in mijn borst of, hurkend, in het zand,

Uit: En antwoord als de mensen mij wat vragen:
Vormen, 1924 „Hij heeft een spijker door mijn hand geslagen.”

sproken bij de overdracht van het rectoraat aan de Theol. Hogeschool te Apeldoorn. Serie Apeldoornse Studies, no. 6. (34 blz., f 5,90)

Dr K. H. Miskotte, Om het levende Woord. Opstellen over de praktijk der exegese. Het gaat hier om artikelen, die in de jaren dertig en veertig reeds afzonderlijk verschenen. Gebundeld verschenen zij in 1948 en onlangs zag de tweede druk het licht. (378 blz., f 27,50)

In de serie **Theologie en Gemeente** verschenen onlangs de volgende vijf nieuwe boeken, die als belangrijke „tekenen” van onze tijd en kerkelijk leven mogen worden opgevat.

Dr C. Graafland, Waarom nog gereformeerd? De schrijver richt zich vooral op de gereformeerde gezindte. Hij wil verantwoording afleggen van zijn overtuiging en wil dit voor zichzelf en anderen verhelderen en verdiepen. Daarin gaat hij duidelijk een andere weg dan Thijs Booy in zijn boek „Gereformeerd — hoe lang nog?” (104 blz., f 9,50)

Dr G. P. van Itterzon, Het kerkelijk ambt in geding. Een onderwerp, dat vanuit de bijbel (Nieuwe Testament vooral), de geschiedenis (Calvijn) en actuele problemen wordt beschreven. (95 blz., f 8,90)

Dr G. de Ru, De verleiding der revolutie. Maatschappijkritiek in het oude en nieuwe testament, onderwerpen uit de politieke theologie en over de verhouding van de christen en de staat worden besproken. (147 blz., f 12,90)

Dr W. van 't Spijker, Eenheid in verscheidenheid. De identiteitscrisis binnen de Gereformeerde Gezindte. Dit boek sluit aan bij dat van prof. Graafland. Het is een uitwerking van een referaat in 1973 gehouden voor een congres van het Contact Orgaan van de Geref. Gezindte. (95 blz., f 8,90)

Ds A. A. Spijkerboer en dr H. N. Ridderbos, Eén belijdende kerk. Twee bekende figuren: de amsterdamsche, hervormde predikant en de kamper gereformeerde hoogleraar, die in dit boek over de hereniging van hervormden en gereformeerden schrijven. (84 blz. f 7,90)

Met deze aankondiging willen wij de lezers kort informeren. De genoemde boeken zullen over enige tijd in „Opbouw” besproken worden. W.

Boek-bespreking

Dr A. G. Honig Jr.,
De heerschappij van Christus en de zending.
Reeks Theologie en Gemeente, no. 6.
Kok, Kampen 1973. Prijs f 5,90.

Deze lijvige brochure van 67 bladzijden is rijk van inhoud. De hoogleraar in de zendingwetenschap van de Kamper Theologische Hogeschool aan de Oudestraat geeft in dit geschrift heel veel. Het bevat een heldere inleiding tot de hedendaagse vraagstukken met betrekking tot de zending en zendingwetenschap.

De schrijver bespreekt met grote kennis van zaken de nieuwe bezinning inzake de zending. We hebben grote waardering voor de evenwichtige en scherpe formulering van de vragen die hier aan de orde zijn. Uitvoerig gaat hij in op de vraag wat zending is. Onze zending is opgenomen in Gods zending van zijn Zoon. Grondig bespreekt hij de vraag hoever het heil in Christus reikt en hoe breed en wijd de heerschappij van Christus is. Hij tracht een soort tussenstandpunt in te nemen tussen hen, die willen strijden voor „recht” en maatschappelijke, sociale en politieke „vrede” in de wereld, met de bedoeling dat doende de heerschappij van Christus in concreto te realiseren enerzijds en anderzijds hen, die geneigd zijn grote nadruk te leggen op de persoonlijke verhouding van vrede met God door het bloed van Christus. De auteur heeft bezwaar tegen de aanduiding horizontalisme met betrekking tot de eerstgenoemden. Hij vindt deze polarisatie niet juist. Hij is van mening dat binnen de horizon van deze wereld in de geschiedenis, de heerschappij van Christus moet worden

(advertentie)

DEN HAM (O.)

Zoekt u nog een zomerhuisje voor 29 juni of na 10 aug. in een prachtige omgeving bij bossen, bergen, heide en zwembad in een mooi rustig dorp? Zo ja, bel dan 05495-1617. N.o.z.

gerealiseerd, blz. 28. Hij poogt polarisatie van deze standpunten tegen te gaan. Ter illustratie van zijn pogingen in deze wijzen wij op zijn bezwaar tegen de fundamentele kritiek van prof. P. Beyerhaus uit West-Duitsland op de gang van zaken op de conferentie van Bangkok en op de „theologie van de oecumene”. Volgens Beyerhaus zou deze theologie eigenlijk stellen dat de humanisering de enige hoop voor de wereld zou zijn. Honig vindt deze kritiek van Beyerhaus („verwijft” zegt hij op blz. 32) niet rechtvaardig. Dit eindzijds. Anderzijds gaat hij een eindweegs mee met kritiek van Beyerhaus, vergelijk blz. 34 en vooral blz. 58.

Het streven polarisatie tegen te gaan is loffelijk.

Bij alle waardering die we hebben hebben we wel opmerkingen en vragen.

Enkele daarvan laten we hier volgen.

Ten eerste. De schrijver wekt de indruk met zijn uitspraak dat onze zending in Gods zending van zijn Zoon is opgenomen, en ook door de uitwerking van deze uitspraak, te willen stellen, dat de zending van God in zijn Zoon, onze Here Jezus Christus, en de zendingsarbeid van ons, christenen en kerken op één en hetzelfde niveau zouden liggen.

Voor deze gedachte is wel een enkele tekst te vinden. Zo de uitspraak van Christus: Gelijkerwijs de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook ulieden. Toch blijft er een wezenlijk onderscheid tussen de vleeswording des Woords en pinksteren — en de prediking der apostelen en de arbeid van onze zending —. Voor dit wezenlijke onderscheid zijn vele schriftplaatsen te noemen. Wij verwijzen hier nu alleen maar naar Hebr. 1:1-4.

Ten tweede. Het voorbijzien van dit wezenlijke verschil leidt misschien mede tot de mening dat de realisering van het heil in Christus binnen de horizon van deze wereld mogelijk is. Het wil mij voorkomen dat het maken van een onderscheiding tussen de realisering van het heil binnen de horizon van deze wereld en daarbuiten, uit een niet schriftmatig denken stamt. Stellig komt het koninkrijk hier en nu. Het kwam in Christus Zelf op aarde en de krachten van Zijn koninkrijk werken hier en nu door de prediking en de werkingen van de heilige Geest. Zij worden gerealiseerd in werkelijk geloven; in wedergeboorte en bekering; in de vruchten van de heilige Geest. Gal. 5. Dit is echter allemaal voorlopig en onvolkomen. Het doel is de toekomstige eeuw. Het zijn de krachten der toekomstige eeuw die werken in deze eeuw. Het zijn de hemelse gaven die we op deze aarde kunnen genieten. Er is geen realisering van het koninkrijk binnen de horizon van deze wereld als iets dat min of meer bereikbaar zou zijn los van de toekomstige.

De vraag komt ook direct op ons af wat we bedoelen met **deze wereld**, als we over deze dingen spreken. Bedoelen we het maatschappelijk, sociaal en politiek bestel van onze samenleving of bedoelen we wat in het nieuwe testament met aion wordt bedoeld? Dat is wel heel wat anders.

Ten derde. Het realiseren van het heil binnen de horizon van deze wereld is en blijft zéér betrekkelijk. Ik verwijs om deze uitspraak enigszins te adstrueren naar Rom. 7, Rom. 8:1-17 en 18-23; voorts naar woorden als de volgende 1 Cor. 13; 2 Cor. 10:3-11 en 12-18; 2 Cor. 11:16-29 enz. Ik zou naar de lange geschiedenis van het oude volk Gods van het oude testament kunnen verwijzen. Ik herinner aan de woorden van de catechismus van Heidelberg dat ook de allerheiligsten, zolang als zij in dit leven zijn, maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid hebben. Bedoeld is de gehoorzaamheid aan de Here God. Het is de vraag of het kritiek hebben op alle mogelijke andere mensen, overal op

aarde en op alle mogelijke toestanden bij anderen dan onszelf nog wel iets met het werkelijke christelijke geloven te maken heeft. Mij dunkt voor deze vraag heeft Peter Beyerhaus o.m. oog. Wie het anders stelt, die komt of hij wil of niet bij een soort humanisme terecht. Ds Honig ontkomt daar niet helemaal aan.

Ten vierde. Ik vraag: onderschat de schrijver de realiteit van satan en zijn invloed binnen de horizon van deze wereld niet?

Hij verwijst ergens naar Openbaring 12 in verband met de heerschappij van Christus. Waarom ook niet naar Openb. 12:13-18? Waarom ook niet naar Openb. 11? Waarom niet meer aandacht voor het onderricht van de Here Jezus Zelf inzake de realisering van het heil binnen de horizon van deze wereld, zoals de Heiland dat gegeven heeft bij voorbeeld in de gelijkenis van het onkruid in de akker, Matth. 13:24-30 en de verklaring van de gelijkenis die in dit geval van de Heiland zelf is in 13:36-43? Op de wereldakker groeit ook het onkruid. De kinderen van de Boze. En dat tot de dag van de oogst!

Ten vijfde. Ik vraag bij alle waardering voor de kritiek van dr Honig op de nieuwere (en oude) opvattingen omtrent de kosmische betekenis van Christus als of Hij aanwezig zou zijn in de heidense godsdiensten met zijn Geest zonder het evangelie — ik vraag: houdt hij voldoende rekening met wat de apostel Paulus heeft geschreven in Rom. 1:18 v over de schuld der heidenen, en met wat in onze geref. belijdenis wordt gezegd over het „licht” der natuur of het licht der heidenen (lumen gentium) D. Leerr. III/IV, paragraaf 4, dat de mens ook in natuurlijke en burgerlijke zaken dit licht niet recht gebruikt, ja het geheel bezoedelt en in ongerechtigheid ten onderhoudt?

Tenslotte. Deze vragen en opmerkingen bedoelen niets af te doen van de grote waardering die we voor dit geschrift hebben.

J. Meester

C. VEENHOF - KAMPEN

Persschouw

■ Strijd over het Chr. Onderwijs

Iedere trouwe krantenlezer heeft reeds lang gemerkt dat in ons land een soms felle strijd woedt over het christelijk onderwijs. Die strijd wordt ook gevoerd in wat van ouds de wereld van het christelijk onderwijs wordt genoemd! De „nieuwe theologie”, het „neo-marxisme”, de „maatschappij-kritische opvattingen” hebben ook in de kringen van de onderwijzers van de „basis-scholen” en de leraren van het middelbaar, het „secundaire” onderwijs diepgaand beïnvloed. De naam „christelijke school” is reeds in vele gevallen dubieus geworden.

In het jongste parlementaire debat over de onderwijsbegroting van minister Kemenade is duidelijk gebleken dat het sein voor het vrije christelijke onderwijs op onveilig staat.

Deze minister is een sterk voorstander van de z.g. „tertium-school”. Dat wil zeggen: een school waarin humanisten, rooms-katholieken en protestanten samenwerken. Om die te realiseren

neemt men de toevlucht tot de in ons blad reeds meermalen gesignaleerde bedenkelijke „Stichting”. Een gemeentebestuur zoekt een aantal mensen uit de drie genoemde categorieën die bereid zijn samen een Stichting te vormen voor de oprichting en instandhouding van zo'n school. Zo'n Stichting is rechtspersoon, kan scholen in het leven roepen, subsidie daarvoor ontvangen enz. Zo'n school is geen „openbare school” want die gaat van de „staat” uit. Ook geen „bizondere school” want die gaat van een schoolvereniging of een uit particulier initiatief gevormde Stichting uit. In **wezen** is de „tertium-school” een „openbare school”. Want het gemeentebestuur benoemt de leden van het Stichtingsbestuur en maakt alle bepalingen daarvoor. Maar in **schijn** is het een „bizondere school”. Want het bestuur ervan is het Stichtingsbestuur. Op deze wijze probeert men de „doorbraak” in het onderwijs te realiseren. Men spreekt dan niet meer nuchter en zakelijk van „neutraal” onderwijs. Neen, men heeft de „neutraliteit” een nieuwe term uitgevonden. Namelijk „moderne algemeenheid”. Dat klinkt beter! Maar de zaak is gelijk gebleven!

Over dat pas gehouden parlementaire debat over het onderwijs gaf het Reformatorisch Dagblad een helder overzicht. Ik wil dat hier doorgeven.

Is het onderwijs bij minister dr J. A. van Kemenade in veilige handen? Dit was het hoofdthema van het onderwijsdebat, dat vorige week dinsdag begon en gistermiddag afgerond werd. Vooral de VVD en — in mindere mate — ook de ARP en de CHU trokken dit in twijfel. In de toelichting op de onderwijsbegroting meenden ze tussen de regels door te kunnen lezen dat de minister het onderwijs wilde gebruiken als „breekijzer” voor (socialistische) veranderingen in de samenleving. „Onderwijsvernieuwing en daarop gericht onderwijsbeleid zijn belangrijke elementen met betrekking tot de maatschappelijke verandering en dienen bij uitstek als politieke opgaven te worden beschouwd. Zij dienen vooral te worden beoordeeld op grond van hun bijdrage aan de gewenste ontwikkeling in de samenleving. Uitgangspunten voor onderwijsbeleid dienen daarom dan ook uitdrukking te zijn van de veranderingen die men in de samenleving noodzakelijk acht”, zo stond er immers zwart op wit.

Dit betekent een aanval op de vrijheid van onderwijs, riepen de „rechtse” onderwijspecialisten — met mevr. Smit-Kroes (VVD) aan het hoofd — in koor. „De minister gaat het onderwijs als politiek strijdmiddel hanteren.” Het liberale kamerlid liet zelfs het zwaargeladen woord „indoctrinatie” vallen. Drs Van Leijenhorst vreesde dat de „identiteit” van het bijzonder onderwijs in het gedrang zou komen.

„Buiten kijf”

De minister verzekerde de Tweede Kamer vorige week echter dat de onderwijsvrijheid bij hem „buiten kijf” staat. Omstandig zette hij uiteen wat hem voor ogen staat: „De overheid moet zodanige voorwaarden scheppen dat elke leerling zich zo goed mogelijk kan ontplooiën. Die taak is haar door de grondwet opgedragen.” „Het onderwijs is een voorwerp van aanhoudende zorg der regering”, zegt artikel 208. Dit betekent niet dat van bovenaf wordt bepaald wat de leerlingen moeten denken. De inhoud van het onderwijs blijft een zaak van de ouders, onderwijzers en onderwijsorganisaties.”

Op school moeten — zo meende de bewindsman — de leerlingen een beter zich leren krijgen op de maatschappelijke ontwikkelingen en ver-

houdingen. „Het onderwijs maakt hen juist mondiger en weerbaarder.”

Is het CHU-Kamerlid drs G. van Leijenhorst — na de uiteenzetting van de minister — gerust op de bedoelingen van dr Van Kemenade?

Touwtjes

„Gerust? NEE. Achter de benadering die de minister kiest zet ik nog altijd grote vraagtekens. Hij houdt de touwtjes strak in handen en laat het „onderwijsveld” de doelstellingen en inhoud van het onderwijs te weinig zelf bepalen — zijn schoonklinkende woorden ten spijt.” Het blijft daarom zaak het doen en laten van de minister op de voet te volgen.

Volgens de CHU-er heeft minister Van Kemenade „te weinig oog voor de belangen en verworvenheden van het bijzonder onderwijs”. Die mening heeft de bewindsman bij hem niet kunnen wegpraten. Als bewijs voert Van Leijenhorst twee voorbeelden aan: het afwijzen van een tweede protestants-christelijke lerarenopleiding en de weigering het bijzonder onderwijs meer invloed te geven in de stichting leerplanontwikkeling.

„De minister belijdt met de mond dat de onderwijsgevenden zelf inhoud mogen geven aan de inrichting van het onderwijs. Tegen een bestuur dat ijvert voor een eigen protestantse lerarenopleiding zegt hij echter: zien jullie het maar eens te worden met het bestuur dat een openbare opleiding wenst. Alsof principes te verhandelen vallen. Zou de minister wel begrijpen wat protestanten bezielt in hun strijd voor eigen scholen?”. Van Leijenhorst weet het niet.

Zwoegen beloond

Ook de weigering van minister Van Kemenade om voor „levensbeschouwelijke richtingen” meer plaats in te ruimen in de stichting leerplanontwikkeling (SLO), zit hem dwars.

„Ruim zeventig procent van het onderwijs is bijzonder onderwijs. In het SLO-bestuur, dat zo'n 35 leraren telt, zitten slechts drie protestanten en evenzoveel rooms-katholieken. Nog geen twintig procent”, zegt Van Leijenhorst.

Gistermiddag zag hij zijn zwoegen voor een eerlijker afspiegeling met succes bekroond. De Tweede Kamer ging toen akkoord met een voorstel van KVP, ARP en CHU om het bijzonder onderwijs een grotere vinger in de SLO-pap te geven.

De stichting leerplanontwikkeling gaat leerplannen maken voor het gehele basis- en voortgezet onderwijs. Deze plannen bepalen in grote lijnen de leerstof en smeren die uit over een aantal leerjaren. „Voor het christelijk onderwijs is het erg belangrijk de vinger aan de pols te houden. In een leermodel voor geschiedenis kan bijvoorbeeld de betekenis van de schoolstrijd of de reformatie naar de achtergrond gedrukt worden. Zo zou de biologie gestoeld kunnen worden op de evolutie-theorie.”

Drs Van Leijenhorst is erg blij met de belofte van de minister dat de SLO — „op verzoek van een levensbeschouwelijke richting” — een apart leerpakket moet maken. Toch zal dat niet in alle gevallen afdoende zijn, gelooft hij. Met name de kleinere scholen-organisaties, die een of ander leerplan onder geen enkele voorwaarde in huis willen halen, kunnen in de knel komen. Dikwijls ontbreken „eigen” mensen, die in staat zijn een „eigen” plan op te stellen.

Het eerste grote optreden van minister Van Kemenade in de kamer vindt het CHU-kamerlid „een beetje saai, maar deskundig”. „De minister is een harde werker”. Een bezwaar is dat hij „zo vaak uit het sociologische vaatje tapt”. „Het onderwijs lijkt voor hem een sociologisch verschijnsel. De historische-juridische aspecten komen nauwelijks uit de verf. Voor de vrijheid van onderwijs — zo zwaar bevochten — heeft hij gewoon te weinig oog. Zijn

Het tweede deeltje in de serie 'Hulp bij Bijbelstudie' over **de profeet Jona**

door Prof. C. Veenhof is verschenen.

Prijs per exemplaar f 1,75, 5 ex. f 7,50, 10 ex. f 14,—, 20 ex. f 27,—. Elke 10 ex. meer f 13,50.

Betalingen uitsluitend per giro op nr. 575 663 t.n.v. G. de Kruijff, Troelstralaan 252, Utrecht.

vrijheid is niets anders dan een vrijheid met voorwaarden, binnen een raam van uitgangspunten dat hij zelf vaststelt.

Kritiek heeft Van Leijenhof ook op de maatschappelijke functie van het onderwijs, die bij minister Van Kemenade zo'n buitengewoon groot accent krijgt. Het gaat — aldus de CHU'er — evenzeer om de culturele en geestelijke kanten. „Niet alleen de omgang van mensen in de samenleving is belangrijk, maar vooral de plaats die de mens als schepsel in Gods schepping inneemt. Dus ook de verhouding tot God. Als je dat achterwege laat, ben je niet meer bezig met onderwijs en vorming, zoals dat vanuit de Bijbelse opdracht noodzakelijk is. Tegen het belang van het kind zelf in”.

Laat ik in verband met het bovenstaande nog één ding mogen zeggen.

En wel dit: Laten alle ouders zich toch ter dege op de hoogte stellen van de scholen waar zij hun kinderen naar toe zenden.

Er zijn reeds heel veel ouders die tot hun ontzetting hebben gemerkt dat hun kinderen op de scholen die zij bezochten geestelijk verknoeid werden. Het woord is niet te sterk!

Kerknieuws

Aangenomen naar Zaandam (nadere beslissing): ds J. C. Janse te Velp.

Prof. dr H. J. Jager — Prof. H. J. Jager heeft na enkele jaren weer een paar keer gepreekt. Hij ging op zondag 24 maart jl. voor in de morgendienst te Zwartsluis.

Ds G. van Keulen — Ds G. van Keulen te Leerdam is door ziekte verhinderd zijn ambtelijke werkzaamheden te verrichten. Hij is, hopelijk voor een kort verblijf, opgenomen in het „Lingeziekenhuis” te Leerdam.

Zalk en Veecaten — De kerkeraad te Zalk en Veecaten besloot de kerkbanken te laten bijwerken en zorg te dragen voor de vernieuwing van de lambrizering van het kerkgebouw. Tevens zal de windlade van het orgel worden vernieuwd. Met het oog op de schrikbarende stijging van materiaalkosten en de te verwachten verdere stijging van de lonen zal deze reparatie op korte termijn worden uitgevoerd.

Zwolle — Het orgel in de Zuiderkerk is zo gerepareerd, dat het weer goed bruikbaar is voor de begeleiding van de gemeentezang.

Utrecht-Centrum — De kerkeraad te Utrecht-Centrum heeft aan alle kerken een schrijven gericht, waarin wordt voorgesteld, ondanks het op het Convent van Bunschoten-Spankenburg beslotene, de volgende vergadering van kerken niet volgens getrapte verkiezing te doen plaats vinden. Voorts wil men art. 38 van het Concept-Accoord zo aangevuld zien, dat er twee typen van vergaderingen zullen komen, nl. getrapte

vergaderingen van alle kerken voor de zakelijke kwesties en vergaderingen van alle kerken voor de principiële aangelegenheden. Dit voorstel ontmoette tegenstand bij de kerkeraden van Zwolle en Dalfsen. De kerkeraad te Zwolle heeft nl. besloten een gedocumenteerd schrijven aan alle kerken te zenden, waarin getracht zal worden op geestelijke wijze tegen het voorstel Utrecht stelling te nemen.

Kontakt met christelijk gereformeerden — Niet alleen Urk stemde tegen de instructie, die vanwege de klassis Zwolle naar de Part. Synode van de Chr. Geref. Kerken gaat om de samenspreking met de „Buitenverbanders” te bestendigen en uit te breiden. Ook de kerken te Zwartsluis, St. Jansklooster en Elburg waren tegen deze instructie. Dat betekent, dat een kwart van de vertegenwoordigde kerken in deze klassis tegen deze instrutie was. Volgens een zegsman speelt op de achtergrond van het al of niet samenspreken met de „Buitenverbanders” de visie op de gemeente mee, met de vraag omtrent het „veronderstelde geloof”. Overigens is de kwestie van samensprekingen in vrijwel de gehele kring van de Chr. Geref. Kerken aan de orde behalve daar waar de verontrusten met hun blad: „Bewaar het Pand” grote invloed uitoefenen.

Commissie voor de opleiding — Regelmatig vragen kerkelijke penningmeesters me waar ze met hun collecten voor de opleiding/begeleiding terecht kunnen. Men verstaat dat ik met alle plezier de gevraagde inlichtingen verstrek! Toch lijkt het me economisch verantwoord het adres nog eens te laten afdrucken. Hier komt het: Giro 1756714 van Raiffeisenbank, kantoor Kerckebach, Zeist, met bijvoeging: t.g.v. Comm. voor de Opleiding tot de Dienst des Woords, p/a G. van Oord, Hoogkanje 1, Zeist; of ook: via een bank t.g.v. genoemde Raiffeisenbank op naam van G. van Oord, banknr. 3752.86.136 en ten behoeve van de genoemde commissie. H. Smit, secr.

Nieuws uit breder kring

Paaconferentie „Calvijn” — De Gereformeerde Predikantenvereniging „Calvijn” hoopt op woensdag 17 april de vierde conferentiedag in haar éénjarige geschiedenis te houden. Ds J. H. Velema, Chr. Ger. pred. te Apeldoorn hoopt te spreken over het onderwerp: „Moeilijkheden en mogelijkheden binnen de Gereformeerde Gezindte”. Plaats van samenkomst is de Chr. Geref. Kerk, Grote Haag 54 te Amersfoort-C. De conferentie begint D.V. om 10.30 uur en zal in de loop van de middag eindigen. De morgenvergadering is toegankelijk voor predikanten en belangstellende

gemeenteleden. De middagvergadering draagt een besloten karakter en kan dus alleen worden bijgewoond door leden en gastleden. Predikanten buiten de (syn.) Geref. Kerken, die van harte de Drie Formulieren van Enigheid onderschrijven, kunnen het gastlidmaatschap van de vereniging verwerven. Adres secretaris: Ds A. D. van den Heuvel, Stallijnstraat 3, Ens (N.O.P.), tel. 05275-1580. Wie een lunch voor deze conferentiedag wenst te bestellen, kan zich vóór 10 april eveneens tot dit adres wenden.

Ethiopië-avond Thuisfront Greet Rietkerk. Op dinsdag 16 april hoopt voor een kort bezoek in ons land te arriveren ds Galbraith, predikant in de Orthodox Presbyterian Church en voorzitter van de organisatie die Greet Rietkerk naar Ethiopië heeft uitgezonden. Zoals u wel of misschien nog niet weet is Greet Rietkerk arts in het zendingsziekenhuis van bovengenoemde kerken in Gürdha, een klein plaatsje in de streek

Eritrea in Ethiopië. Hiernaast houdt ze zich bezig met zondagschoolwerk en met voedingsvoorlichting onder de bevolking met behulp van een rijdende polikliniek, die d.m.v. de E.O.-actie „Metterdaad” kon worden aangekocht.

Op doorreis vanuit Ethiopië naar Amerika wilde ds Galbraith graag Nederland aan doen om kennis te maken met het Thuisfront Greet Rietkerk en te vertellen van de laatste ontwikkelingen van het zendingsveld. Ds Galbraith hoopt te spreken op een bijeenkomst op dinsdag 16 april in Oegstgeest in het Herv. Gemeentecentrum, Lijtweg 1. Voor een tolk wordt gezorgd! Op deze avond zal ook Corrie van Galen aanwezig zijn, een verpleegster uit Rotterdam, die zo spoedig als mogelijk is, ook naar Ethiopië zal worden uitgezonden. Wij nodigen een ieder van harte uit op dinsdag 16 april a.s. aanwezig te zijn.

Ds H. Hasper overleden — In Rijswijk (Z.-H.) is op 87-jarige leeftijd ds H. Hasper overleden, em. pred. van de Herv. kerk. Hij was bekend door zijn omvangrijk werk op het gebied van de psalmberijming en de kerkzang.

Niemand leeft voor zichzelf
Niemand sterft voor zichzelf
Wij leven en sterven voor God
onze Heer
Aan Hem behoren wij toe.

Op deze dag is ingegaan tot de vreugde van zijn Heer, onze lieve man, vader en opa

Jan Koendert Scholten

Bijna 66 jaar heeft hij mogen leven voor het aangezicht van de God op Wie hij vertrouwde. Wij zullen hem heel erg missen.

Amsterdam,
P. H. Scholten-
Glashörster

Wageningen,
Frans en Ank Scholten-
Brolsma

Sander en Elsbeth

Amsterdam,
Hans Scholten
Merel en Marc

Ede,
Joop en Cora Scholten-
Justa

Esther en Saskia

Amsterdam,
Paul Scholten,
Amsterdam,
Ruud Scholten
Lian Valk

A'dam/Buitenveldert, 26 maart '74
Bolestein 718

De begrafenis heeft plaats gevonden vrijdag 29 maart op de begraafplaats „Zorgvlied”.

Verschenen:

Prof. Dr. H. J. Jager,
DE EERSTE EN TWEEDE BRIEF
AAN DE KORINTHIERS
(2 delen
totaal 682 pagina's
prijs f 29,50)

Van Prof. Jager zijn voorts de volgende dictaten nog leverbaar:

Romeinen f 18,—
De Brief van Jakobus f 6,50
De Brief aan de Galaten f 6,—
Filippenzen en Filemon f 7,—

Copiëerinrichting
v. d. BERG
Postbus 27, Kampen
telefoon 05202-2287

Vakantie Haamstede
Te huur
GERIEFLIJK HUIS
7 personen, c.v., open haard, koelkast, badkamer, rustige omgeving.
Naar gelang seizoen f 250,— tot f 500,— per week.
Tel. na 19.00 uur: 010-505109.

Laatste herinnering
aan de Vrouwencontactdag op zaterdag 11 mei a.s. in de Nieuwe Kerk aan de Broederweg te Kampen, aanvang 10.15 uur.

Spreker Ds G. v. d. Brink uit Zwolle over het onderwerp:
„Geloven in het jaar 2000”
Verder samenzang, koorzang enz.

Mocht U zich nog niet hebben opgegeven dan verzoeken wij U zo spoedig mogelijk kaarten à f 2,50 per stuk te bestellen bij: Mevr. J. Brink-Hendriks, Celrebroedersweg 17, Kampen. Giro 3148102.
Tel. 05202-2459 (niet bellen voor 10 uur 's morgens).

Haast U, want de kaarten moeten uiterlijk eind april zijn verzonden.
Tot ziens op 11 mei a.s.

De gezamenlijke Vrouwenverenigingen te Kampen.

Boekenveiling te Amsterdam
DONDERDAG 25 APRIL A.S. HOUDEN WIJ ONZE
VOORJAARSBOEKENVEILING

Geveild worden enkele belangrijke bibliotheken bestaande uit theologische, filosofische en historische werken, commentaren, bijbelverklaringen, exegetische studies, naslagwerken en vele 16e-, 17e- en 18e eeuwse werken.

Ook worden er enkele belangrijke collecties geveild, w.o. een grote verzameling Calvijn-werken, Groen van Prinsterer, en een belangrijke verzameling Afscheidingsliteratuur (o.a. vele werken van Hendrik de Cock).

De catalogus wordt U op aanvraag gratis toegezonden.

INKOOP VAN BOEKEN

Wij kopen gehele bibliotheken en kleine(re) partijen. Ook kunnen grote en kleine partijen aangenomen worden voor de boekenveiling, tegen zeer gunstige condities.

Taxaties voor verzekeringen, erfenissen, boedelscheiding, etc. worden door ons uitgevoerd tegen de vastgestelde tarieven van de Ned. Ver. van Antiquaren.

TON BOLLAND
(Beëdigd taxateur)
Prinsengracht 493, Amsterdam, tel. 020 - 22 19 21

lid: Ned. Vereniging van Antiquaren
Intern. League of Antiquarian booksellers
Ned. Vereniging van Makelaars en Veilinghouders